

Шевченко Юлія,

магістр спеціальної психології,
науковий співробітник відділу психолого – педагогічного
супроводу дітей з особливими потребами

julia_shevchenko81@ukr.net

ORCID: 0000-0002-1861-3433

Shevchenko Julia,

Master of Special Psychology,
Researcher department of psychological and pedagogical
accompaniment of children with special needs

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України, Київ, Україна,
вул. М. Берлінського, 9, Київ, 04060

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine,
9, M. Berlinskoho st., Kyiv, 04060

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ СИНДРОМОМ ДАУНА

FORMATION OF SOCIAL COMPETENCE IN PRIMARY SCHOOL-AGE CHILDREN WITH DOWN SYNDROME

Анотація. У статті аналізуються теоретичні аспекти поняття «соціальна компетентність» та психолого – педагогічний супровід дітей з синдромом Дауна в аспекті адаптації до навчального середовища та опанування необхідними навичками. Соціальна компетенція являє собою інтегрований комплекс соціальних компетенцій, що базується на системі особистісних психологічних особливостей, моральних цінностей і установок особистості, в сукупності дозволяє індивіду успішно взаємодіяти з суспільством і продуктивно виконувати різні соціальні ролі. Соціальна компетенція молодшого школяра включає соціальні навички, що дозволяють людині слідувати нормам і виконувати правила життя в суспільстві. Розглядаючи фактори розвитку соціальної компетенції, необхідно пам'ятати, що у спадок передаються не якості особистості, а певні задатки (природна схильність до тієї чи іншої діяльності), розвиток яких залежить від соціальних умов, навчання і виховання.

Автор статті зазначає, що перспективи розвитку дитини с синдромом Дауна можуть бути абсолютно різними. До недавнього часу вважалося, що вони мають важку ступінь інтелектуальних порушень і, виростаючи, стають залежними людьми з серйозними обмеженнями. У молодшому шкільному віці у дітей з синдромом Дауна відбуваються значні зміни в психічному розвитку дитини, трансформується пізнавальна сфера, складається складна система відносин з однолітками і дорослими. Основним видом діяльності стає навчальна діяльність. В процесі пізнання дитина отримує і переробляє величезні обсяги інформації, при цьому, як і в дошкільному віці, потреба в русі і в зовнішніх враженнях залишається такою ж сильною. Ставши школярем, і приступивши до навчальної діяльності,

дитина поступово вчиться керувати собою, будувати свою діяльність відповідно до поставлених цілей і намірів. Проблема соціалізації дітей з синдромом Дауна, надання їм комплексної психолого-педагогічної допомоги в останні роки стала предметом пильної уваги вчених і практиків. Інтерес до неї пов'язаний багато в чому з наявністю стійких негативних стереотипів щодо можливостей розвитку таких вихованців і відсутністю науково обґрунтованих даних про можливості їх навчання і виховання.

Ключові слова: діти з синдромом Дауна, соціальна компетентність, психолого – педагогічний супровід, адаптація.

Abstract. The article analyzes the theoretical aspects of the concept of "social competence" and psychological - pedagogical support of children with Down syndrome in terms of adaptation to the learning environment and mastering the necessary skills. Social competence is an integrated set of social competencies based on a system of personal psychological characteristics, moral values and attitudes of the individual, together allows the individual to successfully interact with society and productively perform various social roles, norms and follow the rules of life in society. Considering the factors of development of social competence, it is necessary to remember that inherited are not personal qualities, but certain inclinations (natural inclination to one or another activity), the development of which depends on social conditions, education and upbringing.

The author of the article notes that the prospects for the development of a child with Down syndrome may be completely different. Until recently, it was thought that they had a severe degree of mental retardation and, growing up, became addicted people with severe disabilities. In early school age, children with Down syndrome undergo significant changes in the mental development of the child, the cognitive sphere is transformed, a complex system of relationships with peers and adults. The main activity is educational activities. In the process of cognition, the child receives and processes huge amounts of information, and, as in preschool, the need for movement and external impressions remains as strong. Becoming a student, and embarking on educational activities, the child gradually learns to manage themselves, to build their activities in accordance with the goals and intentions. The problem of socialization of children with Down syndrome, providing them with comprehensive psychological and pedagogical assistance in recent years has been the subject of close attention of scientists and practitioners. Interest in it is largely due to the presence of persistent negative stereotypes about the development opportunities of such students and the lack of scientifically sound data on the possibilities of their education and upbringing.

Key words: children with Down syndrome, social competence, psychological and pedagogical support, adaptation.

Актуальність дослідження. Перед системою освіти стоїть завдання не просто дати учням необхідний рівень знань, умінь і навичок за основними напрямками, а й забезпечити здатність до адаптації в суспільстві, готовність жити і розвиватися в сучасному надскладне світі, досягати соціально-значущих цілей, ефективно взаємодіяти і вирішувати життєві проблеми.

Основна увага тут приділяється розвитку саме соціальної компетенції, тобто здатності і готовності активно взаємодіяти з соціумом. Розвиток даної компетенції, відповідно до теорії універсальних навчальних дій, повинно здійснюватися через систему комунікативних універсальних навчальних дій. В даному контексті комунікація розуміється досить широко - як смисловий аспект

спілкування і соціальної взаємодії, починаючи з встановлення контакту і закінчуючи складними видами кооперації (організація і здійснення спільної діяльності, налагодження міжособистісних відносин і ін.)

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Дослідженням соціальної компетентності та взаємовідносин дошкільників займалися такі провідні вчені, як В. Абраменкова, А. Богуш, М. Гуральник, А. Запорожець, Г. Костюк, І. Коробейников, Н. Сосновенко, І. Печенко, Т. Поніманська, І. Рогальська та ін. Зокрема, В. Абраменкова визначила значення найважливіших соціальних спільностей відповідальних за формування особистості дитини – сім'ї та дитячого колективу; проаналізувала умови й механізми прояву здатності дитини до співпереживання; розкрила унікальність дитячої субкультури та її значення в побудові дитиною картини світу – цілісної системи взаємовідносин та ін. (Абраменко, 2002:14).

Дослідженню особливостей розвитку дітей із синдромом Дауна присвячені праці С. Боровик, О. Гаврилова, О. Давіденкової, О. Маллер, Г. Цикото, F. Anwar, E. Bell, K. Bleile, J. Carr, C. Cunningham, B. Dawies, C. Fanning, S. Puaschel, J. Rynders, J. Hamerton та ін. У наукових розробках Г. Бойко та ін. доведено, що фізичний, психічний, інтелектуальний розвиток дітей із синдромом Дауна, а також їх соціалізація значно покращуються в умовах цілісного впливу, комплексної допомоги та підтримки, активного залучення батьків до свідомого вибудовування траєкторії взаємодії із дитиною (Абраменко, 2002:16).

Метою дослідження є розкриття основних аспектів формування соціальних компетентностей дітей молодшого шкільного віку у дітей з синдромом Дауна, адже соціальна компетентність спрямована на моделювання особистості дитини з синдромом Дауна до опанування соціальними та побутовими компетентностями, що в майбутньому нададуть змогу бути максимально адаптованою до дорослого життя.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розкриття тематики були використані методи пошуку, аналізу, систематизації та узагальнення дослідженого матеріалу.

Результати дослідження. На даний момент в психолого - педагогічній науці ще немає однозначного визначення поняття «соціальна компетентність». Всі ключові компетентності соціальні в широкому сенсі цього слова, оскільки формуються, розвиваються і реалізуються в соціумі. Так, соціальні компетентності можуть бути розглянуті в широкому сенсі як ступінь соціалізації людини. Поняття «соціальні компетентності» найчастіше розглядається як структурний компонент поняття «соціальна компетентність». Основу соціальної компетентності складають знання про суспільство, правилах і способах поведінки в ньому (Барышева, 2007:23).

Соціальна компетенція являє собою інтегрований комплекс соціальних компетенцій, що базується на системі особистісних психологічних особливостей, моральних цінностей і установок особистості, в сукупності дозволяє індивіду успішно взаємодіяти з суспільством і продуктивно виконувати різні соціальні ролі. Соціальна компетенція молодшого школяра включає соціальні навички, що дозволяють людині слідувати нормам і виконувати правила життя в суспільстві.

Соціальні вимоги, що пред'являються до молодших школярів сучасним суспільством, відповідність цих вимог реальному рівню розвитку дітей визначають основні напрямки їх соціалізації. Дослідження особливостей соціалізації пов'язано з пошуком результативних способів присвоєння соціального досвіду молодшими школярами. Особистісне становлення дитини вимагає включення його в процес самостійного придбання соціального досвіду і освоєння соціальних відносин. В освітньому процесі використовуються різні ресурси для розвитку соціальних компетенцій школярів (Барышева, 2007:33).

Під соціальною компетентністю мається на увазі складне особистісне утворення, що сприяє вдосконаленню і саморозвитку індивіда, що визначає суспільну ініціативу, відповідальність перед оточуючими людьми за власні вчинки та вміння контролювати свою поведінку з урахуванням суспільних норм і правил. Соціальна компетентність охоплює кілька видів компетенцій, що відображають знання, здібності, навички, а також способи діяльності, ціннісні

орієнтації і відносини, що виникають в процесі взаємодії людей один з одним. Але соціальна компетентність людини це не простий набір знань і вмінь, а складно організована ієрархічна структура, системне якість особистості, що виявляється в взаємосв'язі особистості і соціуму (Василенкован де Рей А., Ліщук Н., Морозова Н., Папета О., Піддубна П., 2015:124).

Молодшого школяра можна назвати соціально-компетентним, якщо він:

- володіє певним обсягом і рівнем знань, передбачених програмою початкової освіти;
- має вміння, навички і здібності правильно і грамотно виконувати різноманітні завдання практичного характеру і добиватись виконання поставлених перед ним завдань;
- володіє здатністю успішно вчитися, є активним суб'єктом навчальної діяльності здатний до рефлексивного поведінки;
- має адекватну самооцінку: усвідомлює себе авторитетним у навчальній діяльності.

Дескрипторний характер соціальної компетенції молодшого школяра з синдромом Дауна в спілкуванні з однолітками відображає:

- знання норм спілкування в процесі діяльності; своїх обов'язків перед дорослими і однолітками; знання конструктивних способів вирішення конфлікту;
- дотримання правил і норм поведінки, уміння брати участь в різних видах спільної діяльності (навчальної, трудової та грі) і діяти в строго нормованих відносинах (спілкування з учителем і однокласниками);
- вміння заводити друзів по спільності інтересів, роду занять; готовність відгукнутися на прохання;
- розуміння значущості та прийняття загальних правил, моральних норм, значущості уваги, доброзичливості, довіри до інших людей при безпосередньому спілкуванні;
- прагнення до співпраці з врахуванням точки зору іншої людини; прийняття важливості участі в групі, усвідомлення себе частиною конкретної групи;

- санкції з боку групи за порушення її законів; усвідомлення значущості схвалення однолітків; потреба брати участь у житті групи однолітків (Гіренко Н., Мерсіянова Г, 2009:12).

Сім'ї, в яких ростуть діти з синдромом Дауна, страждають від нестачі психолого-педагогічної та соціальної підтримки, а найбільше - від негативного ставлення суспільства до них.

Синдром Дауна – поширена генетична аномалія, при якій у дитини з моменту зачаття в клітинах присутня зайва хромосома. У деяких дітей, але не у всіх, спостерігаються медичні проблеми, які можуть вплинути на їх розвиток. Найпоширеніші з них - гіпотонія, пороки серця, порушення слуху і зору. Діти з синдромом Дауна мають особливості; показники їх розвитку можуть коливатися в дуже широкому діапазоні. Одні вихованці в певних сферах розвиваються майже з такою ж швидкістю, як і їхні здорові однолітки, інші сильно відстають майже у всіх з них. Досвід свідчить про те, що діти з синдромом Дауна схильні до тих же сприятливих і несприятливих факторів середовища, що і звичайні вихованці. У їх числі: стан здоров'я, соціальний рівень і стан в сім'ї, стать, якість догляду з боку батьків і навчання.

Перспективи розвитку дитини с синдромом Дауна можуть бути абсолютно різними. До недавнього часу вважалося, що вони мають важку ступінь інтелектуального порушення і, виростаючи, стають залежними людьми з серйозними обмеженнями (Коллінз, 2019:5).

Існувала точка зору, що тільки в окремих, виняткових, випадках такі діти зможуть трохи навчитися читати, виконувати просту роботу і досягти певної частки незалежності від допомоги інших. Однак з кожним роком з'являється все більше і більше повідомлень про молодих людей, які живуть самостійно, працюють, вчаться водити машину, виступають на сцені і успішно трудяться в самих різних сферах. Однак щоб це сталося, необхідні гігантські зусилля як зі сторони сім'ї, так і зі сторони установ, що займаються навчанням і вихованням дітей з синдромом Дауна.

Період, коли дитина починає шкільне навчання призводить до тотальної зміни суспільної ситуації розвитку дитини. Вона набуває статусу соціального суб'єкта і на нього покладаються істотні суспільні обов'язки, при виконанні яких, дитина отримує соціальну оцінку.

Структура життєвих відносин дитини з синдромом Дауна в цей період зазнає значну перебудову. На цьому етапі система життєвих відносин дитини визначається тим, наскільки успішно вона впорається з суспільними викликами. Дитина молодшого шкільного віку знаходиться на етапі, коли вперше відбувається його приналежність до суспільного життя в соціально значимій діяльності (Рома, 2018:22).

Процес становлення вдосконалення соціальної компетентності дитини в цьому визначиться стрімким розвитком суспільних взаємин, зміною суспільні ролі і виконуваних функцій, розширенням кола спілкування, динамічністю суспільних уявлень.

У дитини розвиваються пізнавальні потреби і інтереси, формуються і закріплюються мотиви навчання і продуктивні стратегії навчальної роботи, збагачуються знання про соціальний світ і взаємодії між людьми. В молодшому шкільному віці розвивається мотивація соціально значимої діяльності, дитина починає прагнути до досягнення успіху.

Діяльність дитини з синдромом Дауна яка спрямована на досягнення успіху представляє позитивну базу для розвитку соціальної компетентності, оскільки спрямованість на отримання конструктивних, позитивних результатів багато в чому показує особистісну активність дитини (Романова, 2011:24).

Також відбувається подальше формування особистості дитини, розкриття її індивідуальності, формування самооцінки. Дитина, набуваючи здатність до критичної оцінки себе і оточуючих, стає здатною до адекватної самооцінки. Слід зазначити, що важливими компонентами соціальної компетентності є задоволеність собою і досить висока самооцінка.

Важливу роль у розвитку соціальної компетентності молодшого школяра відіграє здатність до довільної регуляції поведінки. Самоконтроль і

саморегуляція забезпечують успішність як навчальної діяльності, так і в процесі спілкування з дорослими і однолітками. В цьому віці складається новий тип відносин з оточуючими людьми, з'являються нові обов'язки, засвоюються соціальні норми, шкільні вимоги та обмеження.

Згодом втрачається орієнтація на дорослого і спостерігається зближення зі своїми однолітками, формуються міцні дружні стосунки. Необхідними представляються вміння конструктивного ставлення; дитина в молодшому шкільному візві починає усвідомлювати, що від його дій залежить спад більшості життєвих ситуацій, включаючи і складні з боку соціальних відносин. Готовність долати важкі соціальні ситуації, опанувати конструктивними стратегіями поведінки в них, є важливою складовою соціальної компетентності (Синьов, 1991:19).

Г. Марсанов і Н. Рототаева виділяють два провідних фактора в розвитку соціальної компетентності: соціальна ситуація і культурно-історичний контекст. Розглядаючи дані фактори, дослідники вибудовують ієрархію їх рівнів впливу на соціальну компетентність. Так через глобальний і локальний масштаби, контекст часу і контекст середовища факторів, виділяється на глобальному тимчасовому рівні - культурно-історичний контекст; на глобальному середовому рівні - соціокультурна ситуація в сучасному суспільстві; на локальному часовому рівні - психологічний вік, динаміка особистісного розвитку; на локальному середовому рівні - Особливості соціальної ситуації в середовищі безпосереднього спілкування.

Ще один фактор, виділений С. Фроловим, це унікальний індивідуальний досвід. Кожна дитина виховується в сім'ї з різною структурою, спілкується з різними групами, бере участі різних людей. Отриманий досвід особистістю не просто підсумовує, а інтегрує, тому кожен особистісний досвід унікальний, адже нікому в точності не вдається повторити його. В основі технології є положення компетентнісного, особистісно-орієнтованого, системно-діяльнісного підходів (Синьов, 1991:25).

Компетентнісний підхід передбачає засвоєння учнями умінь, що дозволяє діяти в нових ситуаціях, для яких заздалегідь не можна напрацювати

відповідних ресурсів. Їх потрібно знаходити в процесі вирішення подібних ситуаціях і досягати відповідних результатів.

Компетентнісний похід (І. Зимня, С. Серякова, В. Сластенин, А. Хуторський) передбачає розвиток не тільки когнітивної і операційно-технологічної складових, а й мотиваційної, етичної, соціальної і поведінкової.

Реалізація компетентнісного підходу відбувається через діяльність, так як компетенції як проявляються, так і формуються в діяльності. Особистісно-орієнтований підхід (Л. Божович, С. Рубінштейн, В. Серіков,

В. Слободчиков, І. Якиманська передбачає безумовне прийняття кожного учня, його сильних і слабких сторін; терпіння і толерантність в досягненні результатів виховання; неупередженість в оцінці вчинків учнів; діалогічність і відкритість у спілкуванні з вихованцями.

Системно-діяльнісний похід (В. П. Беспалько, Л. С. Виготський, А. Н. Леонтьєв, Г.К.Селевко) націлений на розвиток особистості, на формування суб'єктної позиції, що допомагає визначити ціннісні орієнтири, які можуть привести учнів до самовизначення; спрямований на розвиток дитини, здатної перетворювати власну діяльність в різних ситуаціях, обирати способи своєї діяльності, контролювати її хід і результати, оцінювати себе.

Особистісний підхід розуміється як опора на особистісні якості, вимагає, щоб педагог вивчав і добре знав мотиви, інтереси, установки, спрямованість особистості, ставлення до життя, праці, ціннісні орієнтації, життєві плани. Принцип зв'язку з життям повинен забезпечити розуміння вихованцями важливості і необхідності організованого процесу саме в їхньому житті. Спираючись на позитивні якості, дозволяє домогтись стійких успіхів у формуванні інших заданих метою виховання якостей. Принцип емоційності сприяють більш яскравому, легкому, швидкому і приємному протіканню організованого процесу.

Виділені підходи, принципи взаємопов'язані. Їх реалізація визначає психолого-педагогічні умови ефективного розвитку соціальної компетентності молодших школярів з синдромом Дауна (Шевченко, 1999:47).

Виходячи з принципу емоційності, педагог буде привітний, організовує діяльність яскраво, образно, весело, піклуватися про те, щоб діти пережили почуття успіху, пораділи досягнутими результатами. За допомогою реалізації принципу навчання і виховання в колективі засвоюються правила спілкування і поведінки, виробляються організаторські навички, навички керівництва і підпорядкування, розвиваються почуття відповідальності, товариська взаємодопомога. (Чечко, 2018:264).

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив поняття «соціальна компетентність» розглядати як процес і результат засвоєння й активного відтворення особистістю соціально- культурного досвіду (комплексу знань, умінь, цінностей, норм, традицій) на основі її діяльності, спілкування, відносин; як інтегративний результат, що передбачає зміщення акцентів з їх накопичення до формування здатності застосовувати досвід діяльності при вирішенні життєвих проблем, брати на себе відповідальність, проявляти ініціативу, активність у командній роботі, попереджувати і вирішувати конфлікти, бути толерантним у складних ситуаціях, проявляти емпатійність.

Узагальнюючи викладене, передбачаємо, що ці характерологічні якості набуваються учнями як в процесі опрацювання навчальних предметів, унаслідок впливу середовища, неформального спілкування, так і в процесі різних видів, форм та методів діяльності (спеціально організована проектна діяльність, групова та парна робота, виховні заходи, волонтерська діяльність тощо).

Відсутність соціальної компетентності або низький рівень її розвитку пов'язані з непродуктивними способами міжособистісної взаємодії, що призводить до непорозуміння між членами різних груп та всередині групи, є причиною формування настанови на односторонність сприйняття іншої людини, виникнення психологічного бар'єра у спілкуванні, конфліктів (Шевченко, 1999:43).

На основі вивчення сучасного стану проблеми формування соціальної компетентності особистості можна констатувати, що нині не існує цілісної й загальної теорії формування соціальної компетентності особистості у молодшому шкільному віці. Дослідження переважно зосереджені на механізмах

і способах формування окремих складових досліджуваного феномена. Йдеться про розвиток розумових і навчальних дій, наголошується на важливості діяльності як активності особистості загалом. Розглядаються механізми формування окремих якостей та характеристик особистості, які становлять зміст особистісного компонента соціальної компетентності.

Узагальнюючи аналіз теоретичних досліджень з проблеми формування соціальної компетентності особистості та порівнюючи характеристики компетентності як особистісної якості із матеріалами досліджень щодо формування особистості та окремих її якостей, зроблено висновок про логічне взаємонакладання цих полів, а отже, можливість побудови програми формування соціальної компетентності за допомогою використання тих способів і механізмів, які висвітлюються в дослідженнях розвитку особистісних якостей. Такі способи слід використовувати не ізольовано, а шляхом організації цілісних актів діяльності, включення до реального життя та взаємовідносин людей (Шевченко, 1999:45).

Соціальна компетентність є складовою життєвої компетентності молодших школярів і характеризує їх спроможність налагоджувати продуктивну взаємодію з іншими людьми, працювати в команді, знаходити консенсус, запобігати конфліктам, приймати самостійні рішення, відповідати за їхні наслідки для оточення, ціннісно ставитися до довкілля та власного «Я».

Оскільки особистість – істота соціальна, то формат соціальної компетентності охоплює як соціальні мотиви, знання, навички, необхідні для успішної взаємодії із соціальним середовищем, так і самопочуття та самосприйняття особистості в мінливому соціумі (Шевченко, 1999:46). Прояв соціальної компетентності молодшого школяра з синдромом Дауна під час процесу соціалізації характеризується такими показниками:

- приймати соціальні правила і норми, знаходити правильні орієнтири для побудови своєї соціальної поведінки;

- проявляти гнучкість у сприйнятті нових вражень та їх оцінці, прилаштовуватися до вимог соціальної групи, зберігаючи водночас власне обличчя;

– добирати корисні для свого соціального розвитку ролі, поводитися відповідально, співвідносити чекання інших з власними можливостями і домаганнями;

– орієнтуватися у своїх правах та обов'язках;

– уміти брати до уваги думку інших людей, рахуватися з їхніми бажаннями та інтересами, визнавати сильні сторони;

– гнучко поводитися з партнерами по спілкуванню; адекватно реагувати на їхні слова і дії; вміти вислуховувати, погоджуватися, відстоювати власну точку зору, домовлятися;

– виявляти толерантність, емпатію, здатність співчувати і співрадіти;

– налагоджувати з однолітками та дорослими гармонійні взаємини, домовлятися з ними; уникати конфліктів або розв'язувати їх мирним шляхом, утримуватися від образливих слів та агресивних дій;

– оптимістично ставитися до труднощів, уміти мобілізуватися на їх подолання; проявляти витримку в стресових ситуаціях;

– бути здатною до самопокладання відповідальності; ініціювати допомогу та підтримку іншому;

– розраховувати на себе, рідних, близьких, знайомих, товаришів;

– гідно вигравати та програвати;

– узгоджувати свої бажання з можливостями та вимогами;

– контролювати та регулювати свою поведінку, утримуватися від негативних проявів;

– довіряти власному досвіду, спиратися на реалістичну самооцінку;

– уміти в разі потреби звернутися до людей за допомогою;

– володіти мовленнєвим етикетом, бути здатною ініціювати, підтримати та культурно завершити розмову;

– уміти тримати дистанцію, відчувати межу бажаної-небажаної поведінки;

– орієнтуватися в понятті «авторитет», пов'язувати його зі справжніми чеснотами і цінностями;

- поводитися совісно за відсутності контролю з боку дорослого;
- бути людяною, справедливою людиною, вміти приймати точку зору іншої людини (Чечко, 2018:262).

Таким чином, викладене вище характеризує соціальну компетентність, яка вимагає вміння рахуватися з соціальними нормами та правами інших людей. Все це вказує на ситуативний характер прояву соціальної компетентності. За великим рахунком, формування та становлення соціальної компетентності особистості молодшого школяра з синдромом Дауна – це є розгортання її життєвого потенціалу.

Формування соціальної компетентності молодшого школяра з синдромом Дауна має надпредметний характер і відбувається у процесі вивчення учнем загальнонавчальних дисциплін. Значний потенціал для опанування учнями молодших класів соціально компетентної поведінки мають як зміст навчальних дисциплін, так і методика їх викладання (Чечко, 2018:263).

Методика формування соціальної компетентності молодших школярів з синдромом Дауна розглядається як сукупність методів, прийомів і форм організації процесу розвитку інтегрованої характеристики особистості, якостей, здібностей, соціальних знань і вмінь, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій і переконань, які вможливають активну взаємодію людини з соціумом, налагоджування контактів із різноманітними групами та індивідами, а також участь у соціально значущих проектах, продуктивне виконання різних соціальних ролей.

Організація навчального процесу в початковій школі, спрямованого на формування соціальної компетентності особистості учня, полягає у створенні умов для формування у нього досвіду пізнавальної діяльності, різних способів та досвіду практичної й творчої діяльності, інтеграцію теоретичного і практичного змісту освіти, моделювання за допомогою педагогічних технологій контекстного навчання предметного та соціального змісту життя й діяльності молодшого школяра, а також ціннісного ставлення до навколишньої дійсності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, розвиваючи соціальну компетентність, ми формуємо соціально активну індивідуальність дитини, здатної до ефективної взаємодії і самореалізації в соціумі, але не протиставляє себе йому і зберігає іншу людину як цінність. Вибудовуючи процес розвитку соціальної компетентності дітей, необхідно звернутися до її моделі. Центром компетентності представляється стимулюючий елемент, який характеризує організацію робіт, її активність, стабільність задоволенні певних потреб. За нею йдуть когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти. Слід зазначити, що на розвиток і функціонування соціальної компетентності безпосередній вплив чинять якості особистості, що сприяють результативній взаємодії з іншими; громадська культура, що показує цінності сучасного суспільства, існуючі традиції, досягнення; організаційно-управлінські здібності людини, які проявляються в специфіці організації діяльності, а також взаємодії один з одним; цінності та установки конкретної особистості, відповідно до яких будується, здійснюється кожен компонент компетенції, які так само необхідно враховувати при організації процесу розвитку соціальної компетентності. Педагоги і психологи, розвиваючи соціальну компетентність молодших школярів з синдромом Дауна, повинні мотивувати дітей на розвиток даної компетентності, озброїти знаннями і вміннями, які забезпечують ефективну взаємодію, формувати необхідні особистісні якості дітей, на основі культури суспільства розвивати їх особисту духовну культуру, сприяти розвитку організаційно-управлінських здібностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абраменкова, В. В. (2002). Социальная психология детства в контексте развития отношений ребенка в мире. Вопросы психологии, 1, 3–16
2. Барышева Ю.И. (2007). Синдром Дауна. Медико-генетический и социально-психологический портрет. Москва: Триада-Х. 23 - 33
3. Василенкован де Рей А., Ліщук Н., Морозова Н., Папета О., Піддубна П. (2015). Навчаємося з радістю: компенсаторне навчання дітей з порушеннями розумового розвитку. Київ: Вид-во ім. О. Теліги. 124
4. Гіренко Н., Мерсіянова Г. (2009). Соціально-побутове орієнтування. Програми для 5-10 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей. Київ. 12
5. Коллінз Б. (2019). Систематичне навчання учнів з помірними і важкими порушеннями. Львів: Свічадо. 5

6. Рома О. (2018). Гра по-новому, навчання по-іншому. The LEGO Foundation. 22
7. Романова О. (2011). Діти з особливими потребами в школі: Психолого-педагогічний супровід. Київ: Шк. Світ. 24
8. Синьов В.М., Коберник Г.М. (1991). Основи дефектології. Навч. пос. для студентів пед. інститутів. Київ. Вища шк., 27.
9. Шевченко С. Г. (1999). Корекційно-розвиваюче навчання: організаційно-педагогічні аспекти: Метод. посібник для вчителів класів корекційно-розвивального навчання. – М, 47 - 87
10. Чечко, Т. (2018). Алгоритм соціально-педагогічної підтримки дітей із особливостями психофізичного розвитку в дошкільних навчальних закладах. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 3 (77), 264–275

REFERENCES

1. Abramenkova, V. V. (2002). Sotsyalnaia psykholohyia detstva v kontekste razvytyia otnosheni rebenka v myre. Voprosy psykholohy, 1, 3–16. [in Ukrainian].
2. Baгыsheva Yu.Y. (2007). Syndrom Dauna. Medyko-henetycheskyi y sotsyalno-psykholohycheskyi portret. Moskva: Tryada-Kh. 23 – 33. [in Russian].
3. Vasylenkovan de Rei A., Lishchuk N., Morozova N., Papeta O., Pidubna P. (2015). Navchaimosia z radistiu: kompensatorne navchannia ditei z porushenniamy rozumovoho rozvytku. Kyiv: Vyd-vo im. O. Telihy. 124. [in Ukrainian].
4. Hirenko N., Mersiianova H. (2009). Sotsialno-pobutove oriientuvannia. Prohramy dlia 5-10 klasiv spetsialnykh zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv dlia rozumovo vidstalykh ditei. Kyiv. 12. [in Ukrainian].
5. Kollinz B. (2019). Systematychno navchannia uchniv z pomirnymy i vazhkymy porushenniamy. Lviv: Svichado. 5. [in Ukrainian].
6. Roma O. (2018). Hra po-novomu, navchannia po-inshomu. The LEGO Foundation. 22. [in Ukrainian].
7. Romanova O. (2011). Dity z osoblyvymy potrebamy v shkoli: Psykholoho-pedahohichnyi suprovid. Kyiv: Shk. Svit. 24. [in Ukrainian].
8. Synov V.M., Kobernyk H.M. (1991). Osnovy defektolohii. Navch. pos. dlia studentiv ped. instytutiv. K. Vyshcha shk., 27. [in Ukrainian].
9. Shevchenko S. H. (1999). Korektsiino-rozvyvaiuche navchannia: orhanizatsiino-pedahohichni aspekty: Metod. posibnyk dlia vchyteliv klasiv korektsiino-rozvyvalnoho navchannia. – M., 47 – 87. [in Russian].
10. Chechko, T. (2018). Alhorytm sotsialno-pedahohichnoi pidtrymky ditei iz osoblyvostiamy psykhofizychnoho rozvytku v doshkilnykh navchalnykh zakladakh. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii, 3 (77), 264–275. [in Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 22.11.2021 р.